

Wołoszyński, Ryszard W.

Historia badań archeologicznych na I Międzynarodowym Kongresie Archeologii Słowiańskiej

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 11/1-2, 176-178

1966

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W związku z mecenatem naukowym Wazów dr. K. Targosz-Kretowa zwróciła uwagę, że nie obejmował on wyłącznie dziedziny nauk ścisłych i przyrodniczych, głównie dotychczas uwzględnianych, lecz również w dużym zakresie nauki humanistyczne. Dr. Targosz-Kretowa podkreśliła nadto, że bardziej szczegółowe badania doprowadzą niewątpliwie do stworzenia bogatszego obrazu mecenatu królewskiego w Polsce w XVII w. niż się dotychczas przypuszczało, również w odniesieniu do drugiej połowy XVII w., gdy mimo dotkliwego ciosu zadanego kulturze materialnej i umysłowej Warszawy przez Szwedów daje się zauważyć szybka regeneracja życia umysłowego na dworze.

Doc. Hajdukiewicz wypuklił silne związki Warszawy z Uniwersytetem Krakowskim i początki ruchu wydawniczego w Warszawie. Postulował on szersze uwzględnienie w badaniach działalności kolegium jezuickiego i pijarskiego. Prof. Barycz wysunął również postulat bliższego przebadania i szerszego przedstawienia nurtu mieszczańskiego w życiu umysłowym Warszawy, akcentując problem studiów zagranicznych warszawian jako bardzo znamienne zjawisko pod koniec XVI i w XVII w. Prof. Barycz przytoczył przykład studiów padewskich i wojaży mieszczanina warszawskiego S. Baryczki, jego odwiedziły u Galileusza oraz stosunki intelektualne z emigrantem szkockim T. Segethem.

Doc. S. Szpilczyński zwrócił uwagę, że start Warszawy był późny, ale też nie obciążony balastem hamującej rozwój intelektualny tradycji. Dalsi dyskutanci dorzucili wiadomości o poszczególnych uczonych związanych ze środowiskiem warszawskim — prof. Hubicki o T. L. Burattinim, prof. Gaweł o M. Bernitzu, dr T. A. Kowalski dodał wreszcie pewne uwagi w związku z mecenatem.

Karolina Targosz-Kretowa

HABILITACJA Z ZAKRESU HISTORII ASTRONOMII

W dniu 17 listopada 1965 r. na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu odbyło się kolokwium habilitacyjne dra Jerzego Dobrzyckiego, adiunkta Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN (rozprawa habilitacyjna dra Dobrzyckiego, *Teoria precesji w astronomii średniowiecznej*, opublikowana została w „Studiach i Materiałach z Dziejów Nauki Polskiej”, seria C, zesz. 11). Recenzentami byli: prof. Józef Witkowski (Poznań), prof. Armin Teske (Lublin) i doc. Tadeusz Przytkowski (Jędrzejów). Po kolokwium, w którym uczestniczyli również zaproszeni specjaliści historii średniowiecznej z Torunia, prof. Karol Górski i prof. Marian Biskup, kandydat wygłosił wykład habilitacyjny *Astronomia prehistoryczna na ziemiach polskich*. Rada Wydziału uchwaliła jednomyślnie nadanie drowi J. Dobrzyckiemu stopnia docenta.

HISTORIA BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH NA I MIĘDZYNARODOWYM KONGRESIE ARCHEOLOGII SŁOWIAŃSKIEJ

Obrady międzynarodowych, a nawet tylko krajowych kongresów czy zjazdów, grupujących przedstawicieli poszczególnych dyscyplin naukowych, dają zawsze możliwość podsumowania osiągnięć ostatniego okresu rozwoju danej gałęzi wiedzy. Często są także okazją do głębszego, retrospektywnego spojrzenia i oceny dorobku czasów dawniejszych. Zagadnienia podobne wystąpiły tym pełniej na Międzynarodowym Kongresie Archeologii Słowiańskiej (Warszawa, 14—18 IX 1965), że pierwsze tego rodzaju szeroko zakrojone spotkanie reprezentantów badań wczesnych dziejów Słowiańszczyzny z różnych krajów europejskich stać się miało niejako punktem

zwrotnym w rozwoju tej nauki. Nastąpiło to w postaci powołania nowego organu — Międzynarodowej Unii Archeologii Słowiańskiej — oraz uchwalenia potrzeby zwoływania okresowych międzynarodowych kongresów archeologii słowiańskiej.

Ogólny pogląd na dzieje dotychczasowych badań archeologów słowiańskich, poczynając od XVIII w., przedstawiony został już na pierwszym plenarnym posiedzeniu kongresu w referacie przewodniczącego jego komitetu organizacyjnego, prof. Witolda Hensla, dyrektora Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN. Referent podniósł zwłaszcza rolę uczonych polskich, a szczególnie środowiska warszawskiego początków XIX w., w wypracowaniu podstaw nowej wtedy dyscypliny naukowej. Z okresu tego pochodziło wznowione ostatnio wśród wydawnictw przedkongresowych *Sledzenie początków narodów słowiańskich* W. Surowieckiego (1824 r.), Referat prof. Hensla stanowił interesujący przegląd kierunków badań i osiągnięć organizacji archeologów państw europejskich, a zwłaszcza — rzecz jasna — Europy środkowej i wschodniej.

Bardziej szczegółowym prześledzeniem problematyki zajęła się VI Sekcja Kongresu, której przedmiot zainteresowania określono w programie jako: „metody i historia badań nad starożytnościami słowiańskimi”. Organizatorzy Sekcji VI z jej przewodniczącym, prof. Marianem Serejskim na czele, włożyli wiele trudu dla pozyskania możliwie najszerszego grona referentów. Zabiegi ich nie zostały jednakże w pełni uwieńczone powodzeniem, gdyż kilka zapowiadzanych interesujących wystąpień nie odbyło się z powodu nieobecności autorów.

Obrady podzielone zostały na dwie części tematyczne. W ramach trzech posiedzeń pierwszej części, poświęconej ściśle historycznej problematyce, uczestnicy wysłuchali kolejno referatów: dra R. Turka (Praga) o praskim studium archeologii słowiańskiej w dobie Lubora Niederlego, prof. M. H. Serejskiego i dra A. Abramowicza (Łódź) o rozwoju metod i koncepcji w badaniach nad początkami Słowiańszczyzny w Polsce XIX w., oraz prof. K. Tymienieckiego o J. Lelewelu jako badaczu Słowiańszczyzny. Nadto wygłoszono kilka komunikatów, a mianowicie: dra F. Bronowskiego (Łódź) o Wawrzyńcu Surowieckim oraz o koncepcjach pierwotnej demokracji słowiańskiej w polskiej historiografii pierwszej połowy XIX w., kand. n. E. Manowej (Sofia) o dziejach badań nad starożytnościami słowiańskimi w Bułgarii, dra A. A. Formozowa (Moskwa) o pierwszym rosyjskim czasopiśmie historyczno-archiwalnym „Otieczestwiennye Zapiski” P. P. Swinina, dra A. Abramowicza o roli towarzystw naukowych w rozwoju XIX-wiecznej archeologii w Polsce, dra R. W. Wołoszyńskiego (Warszawa) o współpracy polsko-rosyjskiej w badaniach nad początkami Słowiańszczyzny do 1830 r. A. F. Grabskiego (Łódź) o Ignacym Benedykcie Rakowieckim, a wreszcie dra Z. Váni (Praga) o podstawowym zakresie i metodach archeologii słowiańskiej.

Referaty i komunikaty wywołały ożywioną dyskusję, która skoncentrowała się zwłaszcza wokół wypowiedzi dra Turka, kand. n. Manowej, oraz drów: Formozowa, Abramowicza i Váni. Dyskutanci poświęcili większość czasu rozwojowi poszczególnych pojęć i kierunków archeologii oraz problematyce jej związków z innymi dyscyplinami: historią, językoznawstwem, etnografią itp. Wiele uwagi przyciągnęła także problematyka zainteresowań archeologicznych w działalności towarzystw naukowych XIX w., czemu, poza komunikatem dra Abramowicza, poświęconą była znaczna część referatu prof. Tymienieckiego oraz spostrzeżenia porównawcze, odnoszące się do stowarzyszeń francuskich, wypowiedziane przez J. M. Pezeza (Francja).

Druga część obrad Sekcji VI dotyczyła zagadnień metod badawczych archeologii współczesnej, które były referowane i dyskutowane na dwóch posiedzeniach. Obszerniejsze wystąpienia R. E. Liningtona (Rzym), a następnie inż. W. Stopińskiego (Warszawa) dotyczyły zastosowania i kierunków rozwoju badań geofizycz-

nych w archeologii. Obaj referenci zarysowali także krótkie, ale jakże znamienne z uwagi na osiągnięte rezultaty, dzieje związków geofizyki z archeologią. Następnie w formie komunikatów rozważone zostały różne szczegółowe zagadnienia metod badań archeologicznych.

Problematyka, poruszona w tej serii referatów i komunikatów, stała się przedmiotem ożywionej wymiany zdań. Uczestniczyli w niej przede wszystkim przedstawiciele tych gałęzi nauk, których współpraca z archeologią była poruszana przez referentów.

Podsumowanie całości dorobku obrad sekcji dokonane zostało przez prof. Serejskiego. Stwierdził on, że po początkowym, burzliwym rozwoju nowej wówczas gałęzi nauki w początkach XIX w., gdy istniała żywa współpraca pomiędzy badaczami różnych dyscyplin historycznych i różnych narodowości, u schyłku ubiegłego stulecia nastąpił okres swoistej dezintegracji. Archeologia upodobniła wprawdzie swe metody do stosowanych w naukach przyrodniczych, nastąpiło to jednak w warunkach poważnego rozluźnienia związków z naukami społecznymi, a zwłaszcza historycznymi. Wynikłe stąd trudności i nieporozumienia są przewyżczone dopiero w czasach ostatnich, gdy pojawia się coraz silniejszy nurt wzajemnej współpracy i integracji poszczególnych nauk. Omawiając wyniki drugiej części obrad sekcji, prof. Serejski zwrócił uwagę, że najsłabiej zarysowała się kwestia związków archeologii z historią. Sprawy te nie budzą obecnie wątpliwości natury teoretyczno-metodologicznej, jednakże powstaje jeszcze sporo nieporozumień natury praktycznej. Mówca podkreślił, że obecnie postęp w jakiegokolwiek dziedzinie badań zależy przede wszystkim od umiejętności stałego konfrontowania uzyskanych tam zdobyczy z osiągnięciami innych, zbliżonych tematycznie gałęzi nauki. Należy także stawiać odpowiednio sformułowane pytania, pobudzając zainteresowanie przedstawicieli poszczególnych nauk problematyką ze styku różnych dyscyplin.

Zapoznanie się z materiałami oraz podsumowaniem wyników obrad innych sekcji I Międzynarodowego Kongresu Archeologii Słowiańskiej pozwala również tam wykryć wiele problemów, dotyczących dziejów i metod badań nad starożytnościami słowiańskimi. Pełne przedstawienie ich może jednak nastąpić dopiero po ukazaniu się — możliwie rychłym, miejmy nadzieję — materiałów Kongresu w formie drukowanej.

Ryszard W. Wołoszyński

KOORDYNACJA BADAŃ NAD HISTORIĄ GÓRNICICTWA I HUTNICTWA

Komitet Nauk Historycznych PAN powołał w 1965 r. Komisję Koordynacji Badań nad Historią Przemysłu, dzielącą się na kilka sekcji: Włókiennictwa, Przemysłu Spożywczego, Górniczo-Hutniczą, Metalową. Sekcja Górniczo-Hutnicza, której przewodniczy prof. J. Pazdur, odbyła pierwsze posiedzenie w Katowicach w dniu 16 lutego br. Spośród historyków techniki do sekcji tej zostali zaproszeni: prof. J. Czastka i doc. M. Radwan.

Prof. I. Pietrzak-Pawłowska, zagajając posiedzenie jako przewodnicząca całej komisji, wskazała na potrzebę koordynacji badań w zakresie dziejów przemysłu wieków XIX i XX w trzech „poziomach”: historii poszczególnych zakładów i przedsiębiorstw, historii poszczególnych gałęzi przemysłu, syntetycznego ujęcia dziejów uprzemysłowienia. Podobne prace rozwinęły się już za granicą, warto więc będzie z nimi się zapoznać. Konieczne też będzie ujęcie stanu materiałów oraz zestawienie bibliografii za ostatni okres.

Prof. J. Pazdur zapoznał zebranych z pracami wykonywanymi przez działy: hutnictwa (doc. T. Dziekoński) i górnictwa (doc. D. Molenda) Instytutu Historii Kul-